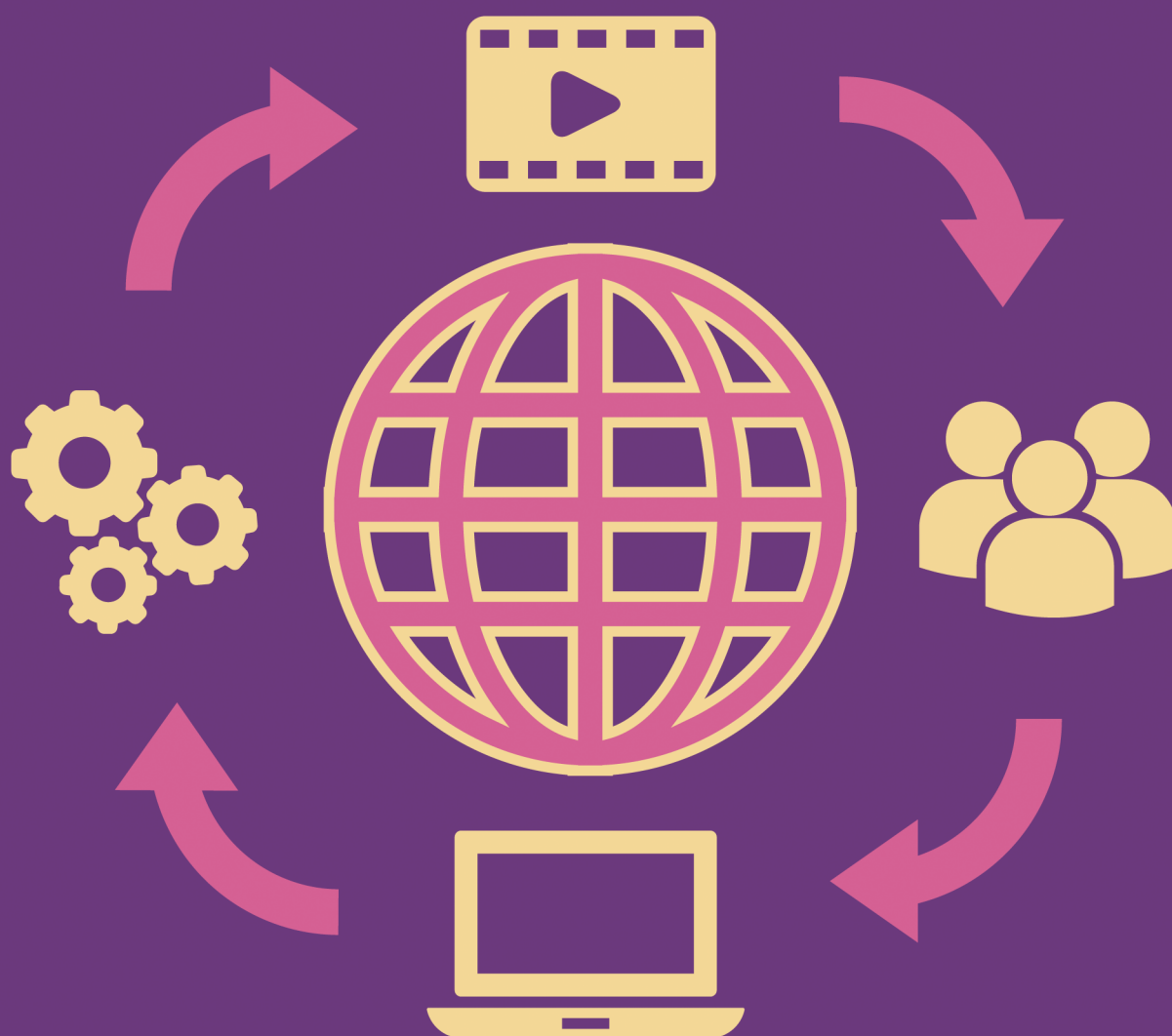

PROJEKT ACCOLA

2013-2015

*PROJEKT FÖR ÖKAD TECKENSPRÅKIG
TILLGÄNGLIGHET PÅ INTERNET*

INNEHÅLL

1	SAMMANFATTNING	4
	1.1 Bakgrund – Behov av informationsarbete	
2	PROJEKTETS MÅL	6
	2.1 Accola projektets mål	
	2.2 Tre delmål	
3	VERKSAMHET I PROJEKTET	7
	3.1 Kartläggning	
	3.2 Information och utbildning	
	3.3 AK-ansökning och förberedelser	
	3.4 Kvalitet i översättning	
4	PROJEKTORGANISATION	15
	4.1 Styrning i projektet internt och externt	
	4.2 Utvärdering i projektet	
5	DELAKTIGHET PÅ TECKENSPRÅK - EN DEMOKRATISK RÄTTIGHET?	18
	5.1 Rätt till delaktighet – genom tillgänglighet	
	5.2 Teckensspråkigas behov – övervakning och utveckling	
	5.3 Konkreta insatser – utveckla tillgänglighet	
6	PROJEKT RESULTAT och EFFEKTER	23
	6.1 Projektresultat	
	6.2 Projektets effekter	
	6.3 Uppföljning – handledning och stöd för teckensspråkigas rättigheter	
7	SLUTORD	26
	Språkets framtid – minoritet i en minoritet	

1 SAMMANFATTNING

Med fakta och erfarenheter från de tidigare projekt som Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. har genomfört kunde föreningen planera och anhålla om bidrag för projekt Accola. Föreningen fick flera projektpartner organisationer som stödde vår ansökan. RAY beviljade bidrag till Accola projektet och arbetet inleddes 1.1.2013. Projektet upphör 31.12.2015.

Projekt Accola har fokuserat på att sprida information om teckenspråk och kunskap om översättning av textmaterial till teckenspråk för publicering/användning i webbsidor. Målgrupp för information och utbildning är de offentliga myndigheterna, prioritering lades vid kommuner då deras ansvar för invånarna och vardagsservice produktionen är det som påverkar döva personer i första hand.

Döva personer har informerats och utbildats i tillgänglighet för teckenspråkiga, i form av diskussioner på dövföreningar kring begreppet tillgänglighet och rättigheter samt analys av exempel på webbsidor med teckenspråkmaterial. Samarbete med informationsplanerare och påverkansmöjligheter i kommunen har också lyfts fram i dessa möten med döva och dövföreningar.

Det konkreta arbetet och resultatet av Accola projektet i form av webbsidan VisualAccess (www.visualaccess.fi) har varit en genomgående process under projektiden, med etablering, strukturarbete, materialproduktion, utveckling och utvärdering. Det fanns ett tydligt behov av konkret handledning till informatörsplanerare och producenter i vad teckenspråk och översättning till teckenspråk innebär, samt hur man skall gå tillväga i upphandling av teckenspråksvideo till den egna webbsidan. Döva personer på sin sida har uppskattat den samlande informationen kring både teckenspråkigas rättigheter i lag och direktiv samt om tekniska möjligheter och kvalitet för teckenspråksvideon till webbsidor.

Under projekt Accolas verksamhetstid 2013-2015 har många framsteg skett ifråga om myndigheternas medvetenhet och kunskap om teckenspråk samt teckenspråkigas rättigheter. Det lovar gott för framtiden att även internationella måldokument om rättigheter för funktionshindrade också starkt poängterar informationstillgänglighet såsom FN-konventionen om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar samt EU:s direktiv om digital tillgänglighet. Men ansvaret för övervakning och utveckling av konkret tillgänglighet tycks fortfarande ligga huvudsakligen på tredje sektorns organisationer.

Det behövs ett bättre utbyte av kunskap mellan myndigheter och organisationer för funktionshindrade för att konkret förbättra och sprida praxis om tillgänglighetsarbete och genomförande av detta, inte minst i alla webbaserade tjänster och information på internet. Den digitala utvecklingen kommer inte att avstanna eller begränsas,

det är viktigt att inkludera alla och skapa en delaktighet som gäller alla medborgare i informationssamhället.

Påverkansarbete i kommunen är en delaktighet och medborgarrättsfråga som ännu tycks vara svår att uppnå för många personer med funktionshinder. Om man också har hinder att kommunicera, att ta del av den allmänna informationen och händelserna i kommunen, så är man i praktiken utestängd från att utnyttja sina rättigheter att delta och påverka i samhället. Det är ett stort problem för många döva, att inte ha kunskap om aktuella frågor och kunna ta del av ärenden som påverkar vardagslivet.

Accola projektet har i samband med arbetet för en framtida strategi och vision för Finlandssvenska teckenspråkiga r f också tagit fasta på medborgarskap och delaktighet för döva, ur föreningens perspektiv som en minoritet i en minoritet. Med grund i föreningens strategi utarbetades en plan för arbete med identitet, gruppstöd och rättigheter i samhället för finlandssvenska döva. En del av detta arbete innebär konkret uppföljning av Accola projektets kampanj för kommuner och myndigheter. Då görs en kartläggning av olika webbsidor hos kommuner och myndigheter tillsammans med projektets deltagare och partners. Informationsproduktion på teckenspråk bör utvecklas ytterligare och olika praxis för att kunna inkludera finlandssvenskt teckenspråk i olika media samt webbplatser bör kartläggas, prövas och utvecklas. Allt detta ingick i projektplanen för ett nytt projekt – Lejontand, som lämnades in i maj 2015.

1.1 Bakgrund – Behov av informationsarbete

De övergripande målen för föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. verksamhet är att:

- a) bevara finlandssvenskt teckenspråk och öka språkmedvetenheten om det egna språket
- b) sprida kunskap om finlandssvenskt teckenspråk både bland döva, bland den hörande allmänheten och till myndigheter
- c) öka användning av finlandssvenskt teckenspråk bland döva samt i samhällets tjänster och offentlig information. Grundlagens 17 § anger att de dövas rättigheter tryggas genom lag. Rätten till modersmålet är viktig att värna, men förståelsen för detta modersmål måste kommuniceras till de som skall och bör ha kunskap och kompetens för att avgöra rätt sorts insatser för de döva/ teckenspråkiga. Våra ambitioner om att få samarbete över en längre tid med myndigheter och kommuner genom det tidigare projektet Signwebb (2009-2012) hade inte uppnåtts till fullo. Att genomföra en produktion av teckenspråkmaterial för en förvaltningsorganisation kräver en lång tids samarbete och uppföljning.

Projekt Accola utgår från det grundläggande arbete som gjordes i Signwebb projektet. Kompetens om teknik för arbete med internetsidor och videobearbetning för internetsidor byggdes upp. Informationsarbete med kommuner, myndigheter och organisationer inleddes om teckenspråk och tillgänglighet.

För att lyckas med information och uppföljning av denna till fokusbegränsningen, personer inom IT-område i offentlig förvaltning, måste man göra en god plan och följa upp aktiviteter (kontakter) noggrant. Det är inte bara information, det är också en slags klargörande och introduktion till vad det betyder att göra teckenspråkig anpassning av den planerade informationen.

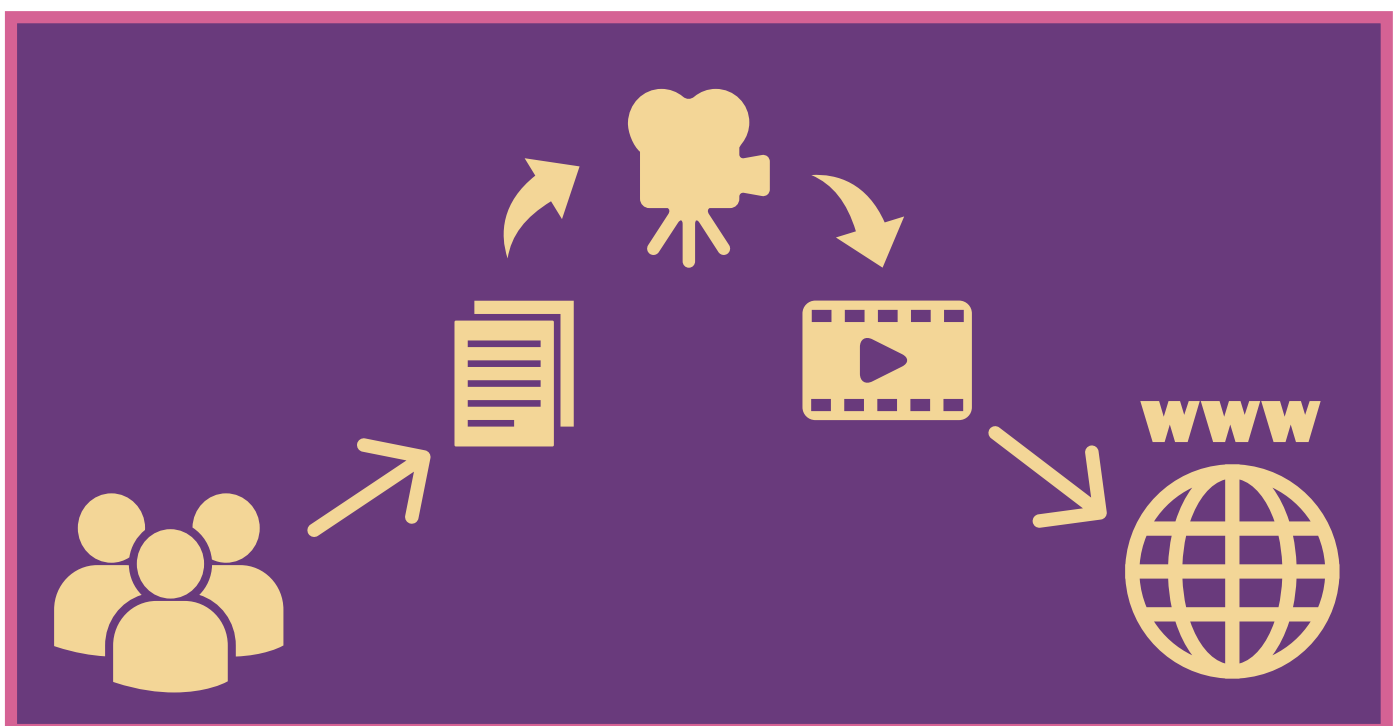
Det är viktigt att sprida till rätt personer vad teckenspråk innebär, vad en döv person behöver för att få delaktighet och tillgänglighet i samhället. Fokusering av upplysning till vissa beslutsfattare, bearbetning av missförstånd och klargörande av hur teckenspråkig information fungerar och kan genomföras. En hittills speciellt positiv utveckling för oss och som gör att vi tror på vårt arbete och vikten av en långsiktig insats för teckenspråkig tillgänglighet är dels regeringspolitiken med olika åtgärdsprogram och dels IT-utveckling inom den offentliga förvaltningen. I Kommunikationsministeriets åtgärdsprogram för Ett tillgängligt informationssamhälle 2011-2015 finns; Åtgärd nr 9 "Ökande av teckenspråkigt innehåll och lättläst språk i offentlig förvaltning". (s 38) I regeringsprogrammet 2011

– 2015 anges teckenspråk bl.a. på sidan 27; Tillgodoseendet av de teckenspråkigas rättigheter utvecklas och möjligheterna att stifta en teckenspråkslag utreds.

På sidan 67 i regeringsprogrammet står följande; Tjänster för funktionshindrade;

Genomförandet av det handikappolitiska programmet (VAMPO) fortsätter. Särskild uppmärksamhet ägnas åt beredningen och ikraftträdandet av de författningsändringar som behövs för ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, främjandet av de funktionshindrades sysselsättning, ökandet av tillgängligheten och för stärkandet av forskningen om funktionshinder och funktionshindrade.

Sammantaget gör detta att en riktad information och utbildningskampanj till offentliga myndigheters kommunikationsansvariga personer och informationsproducenter i syfte att ge kunskap och verktyg för ett konkret arbete för teckenspråkig tillgänglighet som mycket lämplig. Samarbetspartner inom kommunsektorn och myndigheter – Kommunförbundet och THL – var mycket passande för projektets syfte och dessutom intresserade att själva lära sig mer om teckenspråkig information och anpassning av nätkommunikation.

2 PROJEKTS MÅL

Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. vision för projekt Accola är att döva skall vara delaktiga och ha lika tillgång och möjligheter som andra medborgare i Finland till den offentliga servicen och informationen.

Med ett samhälle som är jämlikt och demokratiskt, bör/ska alla medborgare ha samma möjligheter att delta och påverka. Döva utestängs idag från många möjligheter att ta del av information och själva kunna kommunicera/berätta sina åsikter. Att myndigheterna har ansvar att se till deras verksamhet och service är tillgänglig för olika slags personer, också med olika funktionsnedsättningar, är viktigt att påminna om. Vi anser att döva skall få information och service på teckenspråk, och att finlandssvenska teckenspråkiga ska ha ökad tillgång till teckenspråkstolkar.

Mer tillgänglighet innebär också ökad delaktighet i samhället. Mer teckenspråkig information och service minskar utslagningsrisk och diskriminering av döva, då blir vi mer jämlika medborgare med majoriteten hörande personer. Detta hör också ihop med Finlands handikappolitiska program 2010-2015 där det anges att "Alla människor är jämlika. Alla skall ha lika möjligheter att delta i samhället och delta i dess verksamhet. Diskriminering är förbjuden... I praktiken har personer med funktionsnedsättning inte möjlighet att fullt ut utnyttja sina rättigheter och friheter eller fullgöra sina skyldigheter." (VAMPO 2010-2015. Ett starkt underlag för delaktighet och jämlikhet. Utdrag, sid 6)

2.1 Accola projektets mål

Projektets mål är främst att förmedla information om teckenspråk och vad tillgänglighet för teckenspråkiga innebär, till planerare, beslutsfattare och andra nyckelpersoner. Projektet skall skapa kunskap hos informationsplanerare för hur man planerar och genomför teckenspråk på webbsidor. En god praxis för inkludering av teckenspråk skall fastställas och spridas.

Som en uppföljning av resultat från Signwebb projektet skall projekt Accola dessutom implementera handboken om teckenspråkig tillgänglighet på webben till en nätsida. Denna skall fungera som praktiskt arbetsverktyg till de som arbetar med planering och beslutfattande för informationsproduktion inom den offentliga förvaltningen, både på kommunal och regional/statlig nivå.

Ett utökat nätverk för intressebevakning och utvecklingsmöjligheter inom tillgänglighetsfrågor söks med tredje sektorn och större organisationer för samarbete, särskilt med organisationer inom funktionshindersektorn.

2.2 Tre delmål

Accola projektet har ställt upp tre delmål, texten nedan enligt projektplanen:

1) Att de 5 – 10 största kommunerna i Finland skall ha information på teckenspråk, som hittas genom länk på första sidan (språklänk), fler kommuner följer efter - och framöver går in för god praxis om teckenspråkig information.

2) Att utveckla en fördjupning/utvidga handbok med kvalitet för översättare och innehåll, översättningsetikett och regler som utvecklar minimi krav och kvalitet för teckenspråkigt arbete med översättning och produktion av/för offentlig förvaltningsinformation.

3) Att den teckenspråkiga webbportalen www.teckeneko.fi skall fortsätta och även utöka sin teckenspråkiga produktion av nyheter och länkar till olika platser.

Delmålen har alla mötts med varierat resultat. En närmare beskrivning av resultaten och analys återfinns under kapitel 6 i denna rapport.

3 VERKSAMHET I PROJEKTET

I detta kapitel presenteras den verksamhet som gjorts i projekt Accola. Här har huvudverksamheterna enligt projektplan sammanfattats med beskrivning av aktiviteter och det uppkomna resultatet.

3.1 Kartläggning

Ett av projektets mål var att ta fram fakta och beskrivning av situationen gällande den kunskap och behov man har av översatt/anpassad information på teckenspråk samt hur man använder webbsidor. Även i de fall där teckenspråkig information finns på webb har den typ av information som producerats jämförts, det kan vara varierande praxis för innehållet.

Kartlägningsarbete har gjorts i tre olika delar och med olika metoder, anpassat efter målgrupperna. För projekt Accola är det naturligtvis teckenspråkiga personer som är fokusmålgrupp, men också de som i sitt yrke arbetar med offentlig information. Den plats där informationen publiceras, på kommunernas och myndigheternas webbsidor är det tredje målet för kartlägningsarbete. Uppdelningen är således; 1) målgruppen brukare av offentlig information - döva teckenspråkiga personer, 2) målgruppen informationsproducenter – informatörer hos kommuner och myndigheter, 3) målgruppen tvåspråkiga kommuners offentliga webbsidor; det område där finsk- och finlandssvenska teckenspråkiga huvudsakligen har sin hemort.

3.1.1 Resultat kartläggning döva och dövföreningar

ENKÄT till döva i Nyland har gjorts med VisualBridge Nyland projektet under år 2013. Där har man fokuserat på temat tillgänglighet och behov av samhällsinformation. Enkäten och arbetet med kartläggning av döva personers behov och kunskap kring teckenspråkig information på internet har visat på att personliga möten och gruppintervjuer varvat med konkreta exempel samt övningar på informationssökning i internet är den bästa metoden för att skapa medvetande och förståelse för begreppet informationsanpassning och tillgänglighet för döva.

Man har gjort en skriftlig frågeenkät som postats och spridits inom Nylandsområdet, samtidigt med besöken och gruppintervjuer med döva i föreningar och teckenspråksklubb. Totalt 13 svar kom på den skriftliga enkäten, och de flesta respondenterna är från huvudstadsregionen.

Döva, teckenspråkiga personer, har poängterat att det mest viktiga för dem att få information på teckenspråk gäller ärenden om social- och hälsocentralens service, aktuellt i hemorten och beslutsfattande. Trots att det finns en regional portal som erbjuder allmän grundinformation på teckenspråk (mest finskt teckenspråk men även litet på finlandssvenskt teckenspråk) om flera samhällstjänster så efterlystes förklaring kring hur produktion av service i den egna kommunen planeras och genomförs.

Döva har kritiserat att myndigheter inte ser till att information också görs på teckenspråk då en akut händelse påverkar lokalbefolkningen eller en förändring i samhälls-servicen planeras/genomförs. Döva har även påpekat att det saknas en tvingande lag eller direktiv för myndigheter att ta ansvar för teckenspråkig information och service, man känner att behovet är stort för teckenspråkig information främst från de sektorer i samhället som sköter livsnödvändiga servicen – polis, nödcentral, FPA och THL. Idag är det väldigt sporadisk, godtycklig var man kan hitta teckenspråkig myndighetsinformation.

Accola projektets arbete har också inkluderat besök till dövföreningar och diskussion med målgruppen döva personer om tillgänglighet och teckenspråkiga webbsidor, hurdan rättighet till och önskemål om teckenspråkig information döva har.

I de orter där staden själv producerar teckenspråkigt material och nyheter på teckenspråk är dövföreningens medlemmar mer kunniga om beslutsfattandet och aktuella frågor på hemorten. Dövföreningens styrelsemedlem/ ordförande har kontakt med stadens informatörsgrupp och man har en fast person som gör översättningarna. Eftersom de aktuella nyheterna som översätts till teckenspråk inte publiceras lika ofta som skriftliga texter har man uppgjort ett system för val av information som passar för döva målgruppen, m a o inte konserter och musikfestivaler.

Samlingsplatsen för teckenspråksinformation, Statskontorets webbportal "Suomi.fi" teckenspråkspaket, har inte alltid varit självskriven plats för sökning eller ens känd för döva som deltagit i information och diskussion kring informationstillgänglighet på nätet.

Annukka Hiekkänen,
föreningsinstruktör
Dövas förbund, Jyväskylä.

(Samarbete för besök dövföreningen samt information på teckenspråk i Jyväskylä stad)

3.1.2 Resultat kartläggning – enkät till informatörer på kommuner

Enkäten gjordes i samarbete med Finlands Kommunförbund informatör Linda Grönqvist samt webbredaktör Mattias Lindroth. Enkätfrågorna utarbetades med Accola projektets styrgrupp. Frågorna i enkäten fokuseras på kunskap och användning av tillgänglighetsverktyg för informationsarbetet samt till kännedom om teckenspråk. 45 st svensk- och tvåspråkiga kommuner varav (i misstag) alla Ålands kommuner inkluderades. Sammanlagt 216 personer nåddes av enkäten. Svarefrekvensen är 22 st (svenskspråkiga) och 7 st (finskspråkiga) – totalt 29 personer eller 13% lämnade svar och kommentarer. Enkäten gjordes via webropol-tjänst, länken till enkäten skickades via en epostlista.

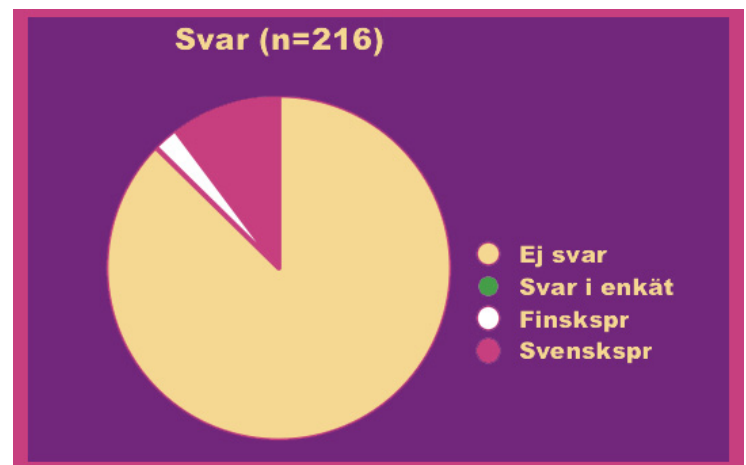
Begreppet "tillgänglighet" är någonting som de allra flesta i svarsgruppen (70 -80%) känner igen och talar om i samband med sitt arbete, men de känner inte till olika utvecklingsprogram inom elektroniska tjänster och tillgänglighet i information (70%). Om det här är en fingervisning om hur de flesta inom informationsarbetet i kommunerna känner till om vad tillgänglighet inom information innebär så är olika språk samt anpassning för personer med synbegränsning det som används i praktiken.

Det finns anvisningar – lagtexter, vägledningar och verktyg – för kommuners och myndigheters informationsarbete. Här har "Laki sähköisesta asiointista viranomastoiminnassa – 24.1.2003/13", "Varaudu – Opas kunnan viestintään kriisi- ja erityistilanteissa", "ISO/IEC 40500:2012 – Information Technology", "JHS 190", "JHS 129", "WGAC 2.0", "Inclusive Design Toolkit", och "Saavutettavuus.fi" getts som exempel i enkäten.

Av de finskspråkiga personerna var samtliga svarande (100%) bekanta med någon eller några av exemplen på anvisningarna, främst Lag om elektroniska ärenden i myndigheternas verksamhet. Av de svenskspråkiga respondenterna var betydligt färre (41%) i kontakt med eller hade kännedom om materialet för informationsarbete i kommunen, och här var det återigen främst lagtexten som man kände igen. I det dagliga arbetet var det väldigt få som använder verktygen eller vägledningarna, man tar fram dem vid behov t ex vid förnyelseprojekt och tycker det är viktigt att känna till vilket material som finns. JHS 129 och lagstiftning för publicering för webb är nyttiga i arbetet men ännu mer skulle användas om de fanns också på svenska, framhåller de svenskspråkiga respondenterna.

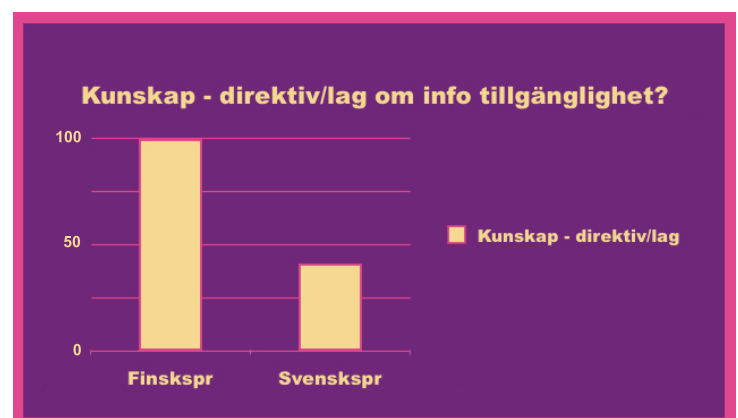
På frågan om det finns tillräckligt med anvisningar och råd för informationsarbetet och anpassning/ utveckling av informationsmaterial för olika behovsgrupper så svarade den övervägande delen av de svarande NEJ (67 respektive 79%) på frågan.

Sociala medier och internet är en stor och allt viktigare kanal för information och det går relativt smidigt att anpassa viss information enligt olika målgrupper. Lättläst språk, teckenspråk och t ex ungdomar räknades upp som målgrupp för anpassning av informationen i Facebook, Internet, Youtube.

Många respondenter önskade mer information om anpassningsmöjligheter, på ett lättfattligt sätt. Man vill ha handledning om vilket material som behöver anpassas i informationsinnehållet och stöd i att förverkliga detta. Önskemål framställdes också om handledning kring hur man bearbetar information på olika språk, tvåspråkighet och hur man styr innehållet i t ex sociala medier. Äldre personers behov av lättillgänglig information har inte lyfts fram tillräckligt ansåg en respondent.

En glädjande sak i enkäten var att samtliga respondenter vet vad teckenspråk är och har sett teckenspråk användas, dock inte alla i internet! Helsingforsregionens webbplats med teckenspråk var mest känd bland de som sett en offentlig webbplats med material på teckenspråk.

3.1.3 Resultat kartläggning kommuners officiella webbsidor

Kartläggningen fokuserade på tillgänglig information på teckenspråk, om man har information och tjänst med teckenspråkig tillgänglighet på kommuner och ett urval myndigheters webbsidor. Kartläggningen har följt en mall för undersökningen av webbsidor. Projektledare eller assistent har besökt webbsidornas förstasida, undersökt vilka språkval-språklänkar som finns, sett på t.ex. sidor med information om kommunen/stadens fullmäktigebeslut och informationssidor om social- och hälsovård.

En möjlighet att erbjuda teckenspråkig samhällsinformation/från myndigheter kan också göras även om kommunen själv inte producerar egen teckenspråkig information genom en länk till annan webbsida med allmän information på t ex Suomi.fi.

En kontroll av kommunernas webbsidor genomfördes på nytt i december 2015 – med resultat att flertalet kommuner har förnyat sina webbsidor under 2014-2015, tråkigt nog utan att ta hänsyn till anpassningar och teckenspråkiga. Huvudanledningen till förnyande tycks vara att förbättra resolutionen - kompbiliteten till olika läsare och skärmstorlekar hos de som besöker kommunens webbsida. Informationsmaterial på teckenspråk i dessa webbsidor och tjänst är mycket varierande, då en del erbjuder bara finskt eller finlandssvenskt teckenspråk och på en del hemsidor är det svårt att hitta direkt information på teckenspråk. Trots att det bor en stor del av landets teckenspråkiga i Nylandsregionen, saknas teckenspråkig tillgänglighet med information och tjänst av nästan alla kommuner, myndigheter och offentliga tjänster inom Nyland.

En ljuspunkt är dock Helsingforsregionens teckenspråkiga material, dit också Helsingfors stad månatliga nyheter på teckenspråk får räknas. På övriga områden i landet är det relativt lika fattigt på teckenspråkig kommuninformation. Vasa stad har regelbunden produktion av teckenspråksinformation, likaså Jyväskylä stad var man har både en aktiv grundskoleundervisning på teckenspråk samt många teckenspråkiga studenter på Jyväskylä universitet. Vasa och Jyväskylä har båda en tillgänglighetsplan för staden, och man har en god kontakt mellan staden och dövföreningen samt de professionella som arbetar med organisationer för teckenspråkiga.

Projekt Accola har haft kontakt och diskuterat tillgänglighet, informationsarbete och teckenspråkigas situation med tillgänglighetsombud samt informationsansvariga i Åbo och Tammerfors, båda städer med en stor dövförening med även finlandssvenska medlemmar. Tammerfors stad har visat sig mån om att stöda de döva, teckenspråkiga, men har inte lyckats få en fungerande lösning till teckenspråkig informationsproduktion, ansvar och finansiering av denna. Behovet är väl känt, man har tidigare haft pilotförsök och samarbete med Tammerfors teckenspråkiga förening.

I Åbo kommer man under en längre tid aktivt gå genom förnyade webbsidor och granska tillgängligheten för att

småningom kunna inkludera teckenspråk. Ett gott steg är att man i början av 2016 arrangerar en webbinformation- och tillgänglighetsdag för Åboregionens kommuner. Samarbete med kringliggande kommuner är en god idé, vilket även flera andra kommuner som t ex Pedersöre och Karleby meddelat under diskussioner och frågor om utveckling för tillgänglighet i information på webbsidorna.

3.2 Information och utbildning

Information om teckenspråk, om finlandssvenska teckenspråkiga språkgruppen och om tillgänglighet ur ett teckenspråkigt perspektiv är ett centralt arbete i Accola projektet, vars huvudsakliga mål är att få fram informationen till de personer som har behov av denna i sitt arbete.

Utbildning är också ett sätt att förmedla information, i en form och på ett sätt som gör att mottagaren förstår och kan inkludera den mottagna informationen i sin egen verksamhet. Ett vanligt sätt att utbilda om ett visst ämne eller praxis är att göra diskussionsträffar kring ett tema – så kallade workshops. Ett annat är att arrangera ett seminarium med föreläsningar och eventuella paneldebatter där man ventilerar information och erfarenheter med en större grupp deltagare.

Projekt Accola har genomfört information och utbildning på flera sätt och med olika metoder. Här nedan redogörs för dessa.

3.2.1 Webbsida VisualAccess – handledning om tillgänglighet för teckenspråkiga

VisualAccess är ett av de bestående produktionerna från projekt Accola. VisualAccess är en webbsida med fokusering på informationsarbete med teckenspråk för webbsidor.

Bakgrund Signwebb projekt

Signwebb projektet samlade fakta och erfarenhet om arbete med webbsidor som inkluderar teckenspråkiga videomaterial. Under detta arbete togs också fram en handledning kring översättning och video på teckenspråk som riktar sig till personer som vill informera på webbsidor och göra detta tillgängligt för döva. Handledningen gjordes i textform och publicerades i samband med Signwebb projektets avslutande år 2012.

Struktur och innehåll

VisualAccess struktur och innehåll betonar korta och lätt-tillgängliga texter om teckenspråk, översättningsprocess, upphandling, kvalitet, tillgänglighetsdirektiv m.m. De två huvudtemana är tillgänglighet och teckenspråk. Grundstrukturen och innehållet arbetades fram mellan projekt Accola och projekt VisualBridge Nyland under år 2013. Alla texter har översatts så att innehållet är fullständigt tvåspråkigt – svenska/finska. Även de fåtal video som gjorts till teckenspråk har eftersträvat att göra på både finlandssvenskt och finskt teckenspråk.

Resultat

Webbsidan VisualAccess var i funktion under slutet av 2013 och början av 2014 med endast svenskspråkig version. En omändring och bearbetning till tvåspråkig version skedde under större delen av 2015. I arbetet med video för VisualAccess till finskt teckenspråk har tolkstuderande Salla-Mari Leivo och Sanna Tolvanen från DIAK i Åbo anlitats. Den finlandssvenska teckenspråks-översättningen stod projektledare Lena Wenman för. Moxio Ab har stått som ansvarig för videomaterial, webbsida och teknik från början. Respons och kommentarer har samlats under processen, främst med samarbetsparten Dövas Förbund. Med lite justeringar av innehåll kunde webbsidan öppnas den 15.10.2015.

Det har kommit mestadels positiva kommentarer och bra respons på sidan. Antalet besök var under den första tiden (15.10 – 15.11) cirka 100 st. Sidan hade under de senaste 90 dagarna totalt 315 besök, varav 214 unika. En klar ökning syntes direkt då pressinformation om webbsidan nått ut till olika nätverk och samarbetspartner, samt i samband med marknadsföring på sociala media och inför projektets slutseminarium den 10 november. (Siffror från Google Analytics Dashboard till www.visualaccess.fi, hämtat 21.12.2015)

3.2.2 Presentation och utbildning om teckenspråkig webbinformation

Att berätta om konkret arbete med teckenspråkig video och anpassning av webbsidor för döva personer fungerar bäst då man kan ta fram exempel som är konkreta och åskådliggör vad man vill framföra. Personliga möten är också bäst då man vill diskutera och argumentera kring ett ämne.

Teckenspråkiga personer kräver en konkret fysisk närvaro eftersom teckenspråket är mycket visuellt och man inte kan föra fram lika mycket information via en video med teckenspråk som när man är på plats med målgruppen för information/utbildning.

Projekt Accola har under sin projekttid samarbetat med i huvudsak två partner för arrangerande av besök till kommuner och dövas föreningar, projekt VisualBridge Nyland (2013) och Finlands Dövas Förbund (2014-2015).

Besök till kommuner, städer

Dessa har besökts efter e-post- och telefonkontakt med informationsansvarig och/eller beslutsfattare och dessa accepterat att ta emot besök och diskutera tillgänglighet för teckenspråkiga på stadens/kommunens webbsidor.

Besök har genomförts till; Uleåborg, Vasa, Karleby, Pederöre (med deltagare från Jakobstad och Kronoby), Seinäjoki, Åbo, Pargas, St. Karins, Esbo (i samband med tillgänghetsinformation).

Besök och möten med dövföreningar

Projektledaren har främst sökt kontakt och bitt om besök till dövföreningar för att göra information och gruppdiskussioner med döva personer och även fått besöka Dövas förbunds utvecklingsdag för representanter från dövföreningar. Det har lyckats att sprida information om dels projektets arbete och dels hur digital information lätt inkluderar teckenspråk. Påverkansarbete och hurdana rättigheter som tillkommer döva har också tagits upp med teckenspråkiga personer.

Dövföreningar har besökts i Uleåborg, Vasa, Åbo, Reso, Jyväskylä, Borgå, Helsingfors. På Dövas förbunds utvecklingsdag för dövföreningar i Lappajärvi – Mellersta Österbotten - fanns ett 60tal personer från bland annat Kuopio, Seinäjoki, Kajana, Joensuu, Varkaus, Villmanstrand på plats utöver dem från Vasa och Uleåborg.

Slutseminarium

Projekt Accola planerade redan under våren 2016 att utgå från tema delaktighet och demokratiska rättigheter på slutseminariet. Det var aktuellt med dessa perspektiv under hela år 2015, på flera håll. Finlands Kommunförbund och Dövas Förbund ansåg båda att planerna var goda och tema lämpliga. För att underlätta och locka till deltagande till seminarium med fokus på teckenspråk arrangerades den i Kommunernas hus i Helsingfors.

Seminariet hölls den 10 november 2015 och hade föreläsare från Justitieministeriet, Finlands Dövas Förbund, Kommunförbundet, Diskrimineringsombudsmannen samt Projekt Accola. På plats var ca 55 personer. Seminariet simultantolkades till svenska och finska samt hade teckenspråkstolkare på plats. Den enda missen var att ingen induktionsslinga fanns i lokalen i fråga och de som behövde skrivtolk hade inte lyckats få någon sådan. Programmet var uppskattat, en sammanfattning finns i bilaga.

3.2.3 Information från projekt Accola

Föreläsningar

Projektet har fått möjlighet att presentera sitt arbete och synen på tillgänglighet i information för teckenspråkiga personer. En föreläsning hölls på Design-for-All nätverkets träff i maj 2014, en annan hölls på webbarbetekurs för teckenspråkiga i Dövas folkhögskola i november 2015. Projektet har också informerat på seminarier och nätverksträffar, i synnerhet Design-for-All och Esteettömyystreffi där sakkunniga inom tillgänglighetsarbete haft informationsutbyte och diskussioner.

Press/media

Information om Accola projektet och om dövas rättigheter till teckenspråkig information om och med offentlig service i webbsidor har publicerats i bland annat Dövas

Förbunds tidning Dövas Tidskrift – Kuurojen Lehti, i Finlands Svenska Handikappförbunds tidning SOS-Aktuellt, i tidningen TESSO som är branschtidning för social och hälsovårdsorganisationer, samt i Kommunförbundets tidning /webbtidning Kommuntorget.fi.

Accola projektet har spridit sin information genom pressmeddelanden som publicerats på Finlands Dövas förbunds webbsidor, i Borgåbladet (Östra Nylands tidning) och i Vasabladet. En oväntad informationskanal var TV-intervju med programmet Kädet Puhuvat i TV7, en kristen inriktad tv-kanal som producerar dokumentärer, intervjuprogram och musik samt andakter på flera språk, finska, ryska och så även teckenspråk. Intervjun gjordes i december 2014.

Produktion tryckt material - broschyr för utdelning och postkampanj

Projekt Accolas handledning är ett omfattande textmaterial. För att göra det lättare att snabbt förstå syftet och se exempel på hur man gör video och få in video med teckenspråk i en webbsida, så gjordes en handlednings-sammanfattning i broschyr, som innehåller båda språken - svenska/finska. Frilans designer Philippe Kluk tog fram en broschyr som nu har spridits med postning till drygt 200 personer inom informationsplanering och produktion, samt genom utdelning på olika tillfällen.

Teckenspråkig projektinformation på internet-tv

Det är viktigt att målgruppen döva personer får information på sitt modersmål, här alltså teckenspråk. Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. äger en egen internet-tv-kanal som heter Teckeneko.fi. Den startades för jämnt tio (10) år sedan och har haft litet varierande resurser till produktioner. Ett viktigt mål med Teckeneko.fi är att man informerar på finlandssvenskt teckenspråk till alla som kan se kanalen, både i Finland och utanför landets gränser. Det finns finlandssvenska döva på många orter i Finland men också i Sverige. Kontakten med föreningen kan vara svår att upprätthålla om medlemmarna bor långt från samlingsplatsen, men genom informationen i webb-tv kan medlemmar hålla sig uppdaterad och följa med i aktuella frågor. Samtidigt får de en språkdusch med finlandssvenskt teckenspråk, vilket också är viktigt för att stärka språkidentiteten.

Projekt Accola har gjort månatliga video på Teckeneko - internet-tv, där en lättare form av rapportering gjorts. Aktuella händelser har referats, och olika nyheter om tillgänglighet och demokrati/delaktighet förmedlats till döva på deras modersmål, finlandssvenskt teckenspråk. (www.teckeneko.fi)

ETT URVAL MATERIAL LÄNKAR; publikationer om Accola-projektet

Artikel – kort text i TESSO (se bild - Scannad sida från branschtidningen)

Artikel – bloggtext i VATES webbsida (6.11.2015):
<http://www.vates.fi/uutiset/2015/meniko-viesti-perille-teemana-esteettomyys.html?p112=3>

Artikel – pressmeddelande om teckenspråk rättighet, Kommuntorget webbsida (11.2.2015):
<http://kommuntorget.fi/invanarforum/ar-teckensprak-en-rattighet/>

Artikel – kort text i THL webbsida (19.10.2015):
<https://www.thl.fi/fi/web/handbok-for-handikappservice/-/projekt-accola-har-oppnat-visualaccess-fi-idag-visualaccess-fi->

3.3 AK-ansökning och förberedelser

Det var ett uppdrag för projektledare, enligt projektplan, att ta reda på möjligheterna till en långsiktigare finansiering av verksamheten för föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f.

3.3.1 Bakgrund och aktuell situation

Målet för föreningen är att kunna trygga en landsomfattande verksamhet för finlandssvenska döva och teckenspråkiga på lång sikt. Föreningen vill kunna etablera ett samarbete med olika organisationer och verksamheter som kan utvecklas och bibehållas med stöd av en anställd koordinator och informatör.

För att kunna få klarhet i hurdana behov, mål och även resurser som föreningen har, gjordes analyser internt men också med olika personer i Dövas förbund. Syftet var bland annat att utreda hur den nationella servicen och verksamheten för döva bemöter de finlandssvenska teckenspråkigas behov. Föreningen har ett lokalt - "gräsrots"-perspektiv i sina aktiviteter. Främst vill man ge medlemmarna en plats där finlandssvenskt teckenspråk används, och där kamratstöd ges.

Kunskap om teckenspråk

Har du en döv granne eller bor en teckenspråkig i din kommun? ACCOLA betyder "granne" eller "invånare". Döva har svårt få tillräcklig information och kunna få rätt service i kommunen. Anpassning och översättning till teckenspråk är lätt på internet. Projektet ger kunskap om detta och berättar om dövas behov för dem som planerar informationsmaterial.

Projektets handbok om tillgänglighet för teckenspråkiga finns på webbplatsen www.visualaccess.fi. En finsk version kommer. ACCOLA besöker och utbildar till kommuner och myndigheter. Teknisk kunskap och fler översättare till teckenspråk behövs för mer tillgänglig offentlig information. Projektet pågår till 31.12.2015 och finansieras av RAY.

Handbok finns på webbplatsen www.visualaccess.fi

Styrelsen och projektledare utarbetade en strategi och vision för Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. Detta utgjorde grunden för den långsiktiga verksamhetsplanen, vilken presenterades för föreningsmedlemmarna vid årsmötet i mars 2015. Därefter arbetades en plan för AK-bidrag fram, men då samarbetspartner måste gå genom sina egna alternativa möjligheter, blev det svårt att gå hela vägen för Finlandssvenska teckenspråkiga r.f med ansökan. En delorsak till problemen har varit en osäkerhet gällande teckenspråkig verksamhetsunderstöd från RAY, och var ett nationellt ansvar för finlandssvenska teckenspråkigas information och habilitering skall finnas.

3.3.2 Slutsatser

Efter ett diskussionsmöte på RAY, med Timo Mulari och Margita Nylander, beslutade föreningens styrelse att omstöpa verksamhetsplanerna till en projektplan på tre år. Projektverksamhet är lättare att övervaka och justera efter omständigheterna. Projektet fick namnet Dandelion - Lejontand. Detta är ett gammalt engelskt och svenskt namn på maskros (voikukka), som får symbolisera den sega kraft som också finns hos finlandssvenska teckenspråkiga. Tanken är att man i projektets verksamhet kan stärka och sprida kunskap om finlandssvenskt teckenspråk men också om de rättigheter som teckenspråkiga personer har. Projektansökan sändes in i maj 2015.

3.4 Kvalitet i översättning

Översättning från textspråk till teckenspråk är något anorlunda än mellan två textspråk. Det är viktigt att tänka på vem man översätter för, vilken målgrupp – och att i översättningsarbetet också kunna justera formen av innehållet så att det passar på teckenspråk. Skrivna texter utgår dessutom ofta från den finska eller svenska tal-kulturen och talesätt som kan vara svårt att förstå för en teckenspråkig. Då måste översättaren också kunna förändra översättningen så att innehållet går fram på rätt sätt till den teckenspråkiga målgruppen. En god översättning fungerar på samma sätt till ett skrivet språk, så att läsaren fullständigt förstår och känner igen sig i texten utan att fundera efter.

3.4.1 Teckenspråksproduktion – översättning

När ett budskap överförs från ett språk till ett annat kallas det översättning. Översättningen kan gälla nedskrivet eller inspelat språkmaterial (skriven text, text som tecknats på video och inspelat tal) eller tal eller teckenspråk som översätts efterhand som de produceras, det vill säga tolkning. (Handledning "Hur ser en bra teckenspråkig översättning ut?", Språknämnden för finländska teckenspråk vid Institutet för de inhemska språken 2015.)

Johan Hedrén, Moxio Ab
Samarbete för webbsidan Visualaccess.

3.4.2 Aktuellt inom översättningsarbete på teckenspråk

Utbildade tolkar och översättare som själva har målspråket som modersmål är de som oftast kvalitetsmässigt lyckas bäst med översättningsarbete. Detta är en allmän kunskap bland de yrkesmässiga översättarna, både i skrift och i teckenspråk. Döva tolkar och översättare ökar i antal över hela Europa, man har ett gemensamt kvalitetsutvecklingsarbete och studieprogram på yrkeshögskolenivå – EUMASLI - där HUMAK i Finland är en samarbetspart. På ett seminarium i Helsingfors 12.2.2015 lyfte man fram att döva tolkars arbetsrelationer och samarbete med hörande tolkar är bra att se över. Yrkesprofessionalitet behövs för döva tolkar och översättare – en tillräcklig/bra kompetens krävs men ska inte undergrävas av välvilja från andra. (Konferens: Teckenspråkiga och hörande översättare i ett professionellt perspektiv; 12.2.2015; Workshop: "Interprofessionality and interdisciplinarity")

I Finland finns ingen skild översättarutbildning för personer som vill översätta till teckenspråk, men man har utbildat ett antal döva teckenspråkiga personer till tolkar på den allmänna tolkutbildningen. Dessa personer har översättarkompetens och kan i vissa fall också arbeta med internationell tolkning. Det finns inte för närvarande någon döv finlandssvensk person som har den här tolkutbildningen, men de aktiva översättarna har kännedom om varandra och stöder varandra vid behov.

I Sverige har man nu genomfört det första året av Tolks och översättarprojekt för döva, där man vill engagera fler döva teckenspråkiga personer att bli kompetenta tolkar och översättare. Såvitt informationen stämmer, har Sveriges tolkutbildning utökats i tid och omfång, men man har inte skilt ordnat eller arrangerat tolkutbildning för döva personer. En kvalitetssäkring och utökande av antal personer som klarar av teckenspråksöversättningar var därför akut i Sverige – där man också har kommit längre med teckenspråksmaterial på offentliga webbsidor. (Intervju med projektledare Maya Rohdell, 2014). Mer information om Tolks- och översättarprojektet kan ses på internetadressen (<http://www.sdr.org/vad-vi-gor/projekt/dova-tolkar-och-oversattare>)

3.4.3Handledning för kvalitet i översättning

Signwebb projektet sökte efter handledningar för teckenspråkiga översättningar och samlade material till ett eget material som publicerades 2012, men utan en större kampanj för innehållet till andra. I inledningen av Acco-laprosjektet bortsåg man från det tidigare gjorda materialet och gjorde delvis en egen text samt videoexempel på bra översättning och teknik som baserade sig på projektmaterial som gjorts i Sverige (Kvalitetssäkring av teckenspråksfilmer på webbsidor 2011-2012, Sveriges Dövas Riksförbund. Webbadress: <http://www.sdr.org/dokumentarkiv/vad-vi-gor/projektrapporter/409-kvalitetssakring-av-teckenspraksfilmer-pa-webbsidor/file>)

Teckenspråksnämnden i Finland publicerade en handledning 2015. Innehållet har bearbetats under en längre tid, och man har lyckats väl med innehållet och de praktiska exemplen i själva handledningen. Det finns många bra exempel på dessa, här nedan ett:

”Det lönar sig för översättaren att på förhand ta reda på om och hur en videoinspelning kommer att editeras i efterhand. Om källtexten till exempel innehåller rubriker, webbadresser eller engelskspråkiga boktitlar, kan det löna sig att lägga in dem som text i videon. Man kan därför överväga att helt och hållet lämna bort en del sådan här information från själva översättningen.

Den som översätter till svenska och finska har tillgång till omfattande och aktuella ordböcker och språkvårdshandledningar och kan dessutom enkelt söka efter mera information genom söktjänster på nätet. Den som översätter till våra teckenspråk har inte motsvarande möjlighet. Man har i alla fall märkt att om översättarna fått arbeta i par eller små grupper så har många problem kunnat lösas, översättningarnas kvalitet förbättrats och översättarna själva kunnat utvecklas i sitt arbete. Nämnden rekommenderar att översättarna i första hand arbetar i par eller grupp.” (Handledning ”Hur ser en bra teckenspråkig översättning ut?”, Språknämnden för finländska teckenspråk vid Institutet för de inhemska språken 2015.)

3.4.5 Resursbehov och samarbete för kvalitet

Det kommer med tiden att finnas ett resursbehov av fler teckenspråkiga som behärskar svenska i text och finlandssvenskt teckenspråk för översättningsarbete, om det blir regelbundet återkommande översättningar och informationsproduktioner. De som idag aktivt arbetar med översättningar (3-4 personer) behöver ytterligare personer (döva finlandssvenska) som kan stöda och delta i arbete med översättningar t ex för Finlandssvenska teckenspråkigas förening, Dövas förbund. En fråga är om hur de lockas att bli aktiva, intresserade av språk och översättning? För döva har det visat sig att man lyckas bäst med språkdiskussioner i form av ”gruppsamtal”. En eller två personer måste ansvara och koordinera sådana gruppsamtal och även uppmuntra till deltagande.

Alla som arbetar med översättning till FINSSL har ofta svårt få (tillräcklig) feedback, kontroll av tecken till översättning m.m. Vid ett möte (april 2014) för personer som översätter till teckenspråk har man diskuterat hur det kan utvecklas mer stöd för de som jobbar med översättning från svensk text till finlandssvenskt teckenspråk. Sign-Wiki-nätsidan på finlandssvenskt teckenspråk är en bra förstahjäl. Svårare översättningsnivåer på texter, t ex offentliga myndighetstexter – kan kvalitetsens bättre säkras med en stödperson i översättningsarbetet och vid inspelning.

Tillsvidare har det fåtal översättningar av offentlig myndighets information till finlandssvenskt teckenspråk kunnat göras med de resurser som finns tillgängliga. Ett problem kan vara om lokala myndigheter i framtiden vill göra finlandssvenska teckenspråksvideo, och kanske med vissa uppdateringar. Då behövs en planering för att åstadkomma en översättargrupp som inom sig fortbildas och småningom även lockar med flera kunniga svenskspråkiga teckenspråksöversättare.

4 PROJEKTORGANISATION

4.1 Styrning i projektet internt och externt

Det har varit projektledares ansvar att se till helheten för projektarbetet. Det var en del problem med kommunikationen och förtroendet mellan projekt och styrelse i Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. under det första projektåret. De konflikter som därmed uppstod gjorde arbetet svårare, bland annat stoppades planerade åtgärder och tillsättning av styrgrupp måste också skjutas fram.

Ordförande i projektägaren, föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. har också deltagit aktivt i projekt Accola, dels som förman och arbetsgivare, dels som ordförande i styrgruppen för projektet. Den ekonomiska övervakningen och uppföljningen har varit en gemensam fråga för projektledare och föreningens ordförande.

En extern styrning har främst funnits med inslag av sakkunniga personer i projektets styrgrupp. En del av åtgärderna som projekt Accola förberett och genomfört tillsammans med VisualBridge Nyland har huvudsakligen styrts av det senare projektet. Dessa åtgärder har senare prövats och bildat mall för arbetet i projekt Accola under 2014-2015. I specifika intressebevakningsfrågor har projekt Accola bett om hjälp och dels fått vägledning, dels konkret hjälp med texter eller utlåtanden av Finlands Dövas förbunds intressebevakningsgrupp. Överlag då det gäller intressebevakning har Dövas förbunds riktlinjer och språkpolitiskt program varit styrande för projekt Accola.

4.1.1 Styrgrupp

I projektets styrgrupp har ingått följande personer och organisationer:

Finlandssvenska teckenspråkiga r.f.

Ordförande (2013):

Håkan Westerholm

Ordförande (2014 -):

Magdalena Kintopf-Huuhka

Finlandssvenska teckenspråkiga r.f.

Medlem, teckenspråkig:

Eva Sahlström

Finlands Dövas Förbund r.f.

Svensk koordinatör:

Annika Aalto (2014)

Institutet för hälsa och välfärd (THL)

Handikappnheten; expert

Satu Siltaloppi (2015)

Anu Autio (2014)

Stina Sjöblom (2015)

Accola projekt styrgrupp möte. Deltagare Stina Sjöblom, Eva Sahlström, Lena Wenman, Magdalena Kintopf-Huuhka, Annika Aalto.

PROJEKT ORGANISATION

4.1.2 Projektets partners

Samarbete med olika partner under projektet har skett i nätverk samt informationsstöd och respons under arbete med kartläggning och webbsida VisualAccess. Projekt Accola har haft överenskommelse om partnerskap, stöd till projektet i aktiv form, med Finlands Dövas Förbund, Institutet för Hälsa och Välfärd – THL, Kommunikationsministeriet, Statsrådet – Suomi.fi, Finlands Kommunförbund – svenska avdelningen.

I projektets inledning var VisualBridge Nyland den viktigaste aktiva samarbetsparten, jämsides med Moxio Ab. Ett tätt samarbete har hållits med Dövas förbund, vilket har underlättats stort genom tillsättandet av en "svensk koordinator" på Dövas Förbund. Projektet inledde kontakt med Finlands Kommunförbund under 2013, och informationspersonal har varit en bra samarbetspart med Accola projektet. Även sakkunniga inom demokrati och delaktighet har gett råd och information till projektledare samt inför projektets slutseminarium. Kommunförbundet har ett bra kontaktnätverk och de har spridit information vidare om Accola projektet.

Målet med samarbeten var främst större och effektivare kontaktnätverk för myndigheter och kommuner för projektets kommunikation med dem. VisualBridge Nyland och Moxio Ab har varit viktiga som samarbetspart i arbetet med kartläggning och VisualAccess webbsidans planering och genomförande. Finlands Kommunförbund (svenska avdelning) bistod projekt Accola med sitt kontaktnätverk och kan genom det sprida information och även frågor direkt till sådana personer som arbetar med webbtjänster i kommunerna.

4.2 Utvärdering i projektet

Utvärdering har gjorts på flera sätt med olika målgrupper. Materialet har använts till slutrapport underlag och även till framtida arbete med projekt, informationsarbete och intressebevakning.

4.2.1 Egenutvärdering – projektledare

En egenutvärdering för projektledare gjordes med ett frågeformulär som underlag till diskussion 27.11.2015 med Johan Hedrén som var projektledare 2013. Samma frågeformulär användes för skriftlig egenanalys och utvärdering av Lena Wenman.

Tidigare arbetserfarenheter från Signwebb projektet har varit till hjälp i arbetet med Accola projektet. Under den inledande fasen har Accola projektets anställda haft ett större arbetsansvar att lägga grund för handledningsmaterial och webbsidor tillsammans med VisualBridge Nyland. Projektledaren hade även föreningens ekonomiförvaltning inom sin arbetsbild. Men detta har omstrukturerats år 2014 i Finlandssvenska teckenspråkiga r f. Projektplanen har till stora delar följts i projektarbetet. På grund av personalförändringar mellan år 2013-2014 har några omprioriteringar gjorts inom projektet. Från mars 2014 har en person varit anställd på heltid, och olika uppgifter lagts ut på timanställda och frilansande personer.

4.2.2 Egenutvärdering – styrgrupp

Vid styrgruppens sista möte gjordes en egenutvärdering i två faser. Den första använde öppna diskussionsfrågor som baserade sig på RAY:s frågelista för analys av projekt inför slutrapport. Den andra använde en frågelista med slutna svar, där man värderar påstående med skala 1 – 5. Av denna utvärdering med styrgruppen får vi sammantaget en bild av att information om projektet och deltagandet i diskussioner är fullt godkänt, man har upplevt sig vara till nytta och även lärt sig något av projektet/mötena. Men att ha makt eller beslutanderätt har styrgruppmedlemmar inte upplevt sig ha, man kan påverka till en viss grad. Styrgruppens medlemmar anser att Accola projektet har tillfört något ny information och kännedom, vilket accepterades/var godkänt - för projektägaren FST och för finländska döva samt kommuner och myndigheter - MEN att det kunde varit bättre. Man har inte upplevt en stor "aha"-upplevelse eller stor förändring i attityder och

beteende hos de som varit i kontakt med Accola-projektet, däremot ett visst positivt intresse för att lära sig mer och skapa beredskap för teckenspråkigt material på den egna webbplatsen.

I en öppen diskussion om begreppen tillgänglighet och delaktighet nämndes detta: Tillgänglighet är att alla har tillgång till utrymmen, produkter, aktiviteter, att delta i dem, men också information på alla språk och för alla (enligt behov, t ex synskadad, döv) Döva är delaktiga när det som förmedlas (information) finns både i ljud och i teckenspråk.

Styrgruppen har noterat att man är nöjd med innehållet i Accola projektet, det har legat rätt i tiden med andra omvärldshändelser och samhällsprogram. Signwebb projektet som resulterade i projektansökan för Accola projektet, har tänkt rätt eftersom dess åtgärdsförslag att man skall fördjupa webbhandledning och utveckla Visual Access har lyckats bra och fått uppskattning från andra organisationer och från målgruppen kommuner/myndigheter. RAY-ansökans målsättningar för Accola projektet har därmed uppfyllts bra.

4.2.3 Projektpartner – utvärdering

Projekt Accolas projektpartner svarade på tio frågor i epost som utgick från projektpartnerens relation och insats i projekt Accola, och deras värdering av dessa. Ett citat; "Projektets resultat ser bra ut". Det räcker inte med det yttre, utan innehållet är desto viktigare och hur man kan praktiskt omsätta kunskap i handling. Resurserna går inte alltid hand i hand med vilja och behov. Detta har varit särskilt tydligt i samtal med kommuner och städer. Kommunförbundet känner väl till dessa problem i den offentliga ekonomin och de ansvar som åligger kommunerna i serviceproduktionen. En bra kommentar uttrycker detta: "Kommuner har många utmaningar med reformer och budgetåttstramning, och därför blir intresset för utvecklande av tillgänglighet inte lika bra som det kunde vara. Metoder, verktyg och handlingsplaner för kommuner som ger dem så lite jobb som möjligt – detta skulle ge det bästa resultatet. Vilja och intresse finns men pengar och resurser räcker inte alltid." (Kommunförbundet – informatör)

Informationen i projektet och nyttan av den kommenterades så här: "Det är nyttigt att få information om teckenspråkig information på Internet, även var det brister. I min koordinationsuppgift upplever jag det viktigt att Finlandssvenska teckenspråkiga föreningen och Finlands Dövas Förbund hålls uppdaterade och samarbetsträffar med rätta personer kan ordnas." (Dövas Förbund – svensk koordinator)

Samarbetet och möjligheten att själva bidra till spridningen av information från Accola-projektet kom upp i olika samtal och utvärderingar med projektpartner. En kommentar: "Vårt team som arbetar med funktionshinder och hjälpmedel har varit mycket intresserade av Accola-projektet. Vi följer upp funktionshinderpolitiken var tillgänglighet är ett centralt tema, och det berör alla samhällssektorer. Vi har även på våra webbsidor handböcker

för handikappservice och arbetar också med nationella hjälpmedelsriktlinjer. Tillgängligheten på THL webbsidor har utvecklats men kan förbättras, och där kan Accola projektets information utnyttjas." (Institutet för Hälsa och Välfärd – THL)

4.2.4 Utomstående utvärdering

För att få en neutral värdering av projektets genomförande, dess resultat och effekter, anlätades en sakkunnig person inom området tillgänglighet och kommunikationsnedsättning. Jag fick rekommendationer, och var glad att Sami Virtanen accepterade uppdraget. Projektledare Lena Wenman intervjuades vid två tillfällen, och projektets dokumentation gick genom. Materialet och utvärderingen bearbetades ett par gånger, i augusti och i november. Utvärderingen bifogas slutrapporten i skilt dokument.

DELAKTIGHET PÅ TECKENSPRÅK – EN DEMOKRATISK RÄTTIGHET?

5.1 Rätt till delaktighet – genom tillgänglighet

Delaktighet uppnås genom fungerande tillgänglighet. Under projekttiden var en stor del av arbetet intressebevakning, genom att följa med och bevaka händelser och politik som påverkar vardagen för teckenspråkiga. Här nedan presenteras några av de mest betydande händelserna och frågeställningarna.

5.1.1 Medborgerliga rättigheter – Diskrimineringslag

“If web accessibility is not achieved, many people are at risk of being partially or totally excluded from society.” (<http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/web-accessibility>, hämtad 20.12.2015)

Ovanstående är citerat från EU:s digitala agenda med målsättningar fram till år 2020. Man har också inställningen att tillgänglighet gäller alla och betjänar fler än enbart personer med funktionsnedsättningar. Alla tjänar på lättare tillgänglighet, även företagen som får en större marknad. Framförallt inkluderas fler i samhället med en bredare syn på tillgänglighet och undvikande av diskriminering.

I Finland har vi fått förändringar i syn på tillgänglighet också i samband med att Diskrimineringslagen har förnyats med ett bredare perspektiv och konsekvenser för myndigheterna! (Nedanstående baserat på Kommunförbundets cirkulär och information 4.5.2015:)

Definitionen på diskriminering har preciserats och bredats så att diskriminering nu också är vägran att göra rimliga anpassningar för att personer med funktionsnedsättning ska få likabehandling. Enligt lagen får ingen diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person (8 §, Diskrimineringslagen (1325/2014)).

Diskrimineringslagen ska användas på all offentlig och privat verksamhet men inte på den verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet och inte heller på religionsutövning. Den nya lagen ska tillämpas på kommunens hela verksamhet, också kundbetjäningen. Vägran att göra rimliga anpassningar för personer med funktionsnedsättning

räknas som diskriminering.

Enligt detta skall därmed kommunen (det offentliga) se till att medborgarna kan ta del av och använda den service som kommunen erbjuder. Hur ser detta ut idag - för döva teckenspråkiga personer? Det är knappast rimligt eller möjligt att erbjuda tolkservice 24/7 och inte heller alltid den bästa lösningen. Samtidigt måste man prioritera hur resurserna används, också för att åstadkomma bättre tillgänglighet för olika behov.

Diskrimineringslagen tillämpas på kommunala myndigheter och på andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter än myndigheter. Diskrimineringslagens krav på att likabehandling ska främjas (5 §) gäller kommunerna som myndigheter, servicegivare, utbildningsanordnare och arbetsgivare. Skyldigheten täcker också samkommunernas verksamhet t ex inom social omsorg, hälsovård och utbildning. Myndigheterna skall själva bedöma hur likabehandling uppnås i deras verksamhet men ännu har man ingen konkret handledning klar för bedömningen, men de kan gärna använda gällande praxis och verksamhetsformer. Myndigheterna ska vidta åtgärder som behövs för att främja likabehandling, för att tillhandahålla offentliga tjänster på ett sätt som bättre beaktar behoven hos de grupper som riskerar att bli diskriminerade. De främjande åtgärderna kan vara sådana som upptäcker eller förebygger diskriminering eller innebär positiv särbehandling (9 §). För bedömning av hur myndigheten uppnår likabehandling samt för planering av effektiva och ändamålsenliga åtgärder kan det vara på sin plats att höra organisationer som företräder dem som riskerar att bli diskriminerade och andra intressentgrupper.

Här betyder det en uppmuntran till dialog mellan myndigheterna - kommunerna - och teckenspråkigas organisationer. Kommunerna borde bekanta sig med de lokala föreningarna för olika funktionshinder, även med dövas föreningar. Dessa föreningars medlemmar känner bra till var olika hinder och problem finns i den kommunala servicen.

En myndighet ska ha en plan som gäller alla diskrimineringsgrunder (likabehandlingsplan) i syfte att främja likabehandling. Skyldigheten gäller inte en privat aktör som sköter offentlig serviceuppgift och regelbundet har färre än 30 anställda. Likabehandlingsplaner enligt diskrimine-

ringslagen ska vara utarbetade före 1 januari 2017. Främjande av likabehandling handlar i stor utsträckning om kunskap och attityder. Därför behöver likabehandlingsplanen innehålla planer för utbildningsåtgärder och kommunikation, som stöder personal och enskilda sektorer samt serviceområden.

5.1.2 Språkrättigheter – Teckenspråkslag (359/2015)

Lagen trädde i kraft den 1 maj 2015. Det är fråga om en kortfattad allmän lag, som syftar till att främja förverkligandet av de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk.

Myndigheterna ska i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk. De materiella bestämmelserna om de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk ingår i lagstiftningen för de olika förvaltningsområdena. Teckenspråkslagen gäller det finska och det finlandssvenska teckenspråket.

Samarbetsgruppen för teckenspråksfrågor bl.a. följer förverkligandet av teckenspråkslagen.

Avsikten är att teckenspråkslagen ökar myndigheternas kännedom om de teckenspråkigas rättigheter och stöder beaktandet av de teckenspråkiga som en språk- och kulturgrupp. Det är viktigt att öka kännedom inom de olika förvaltningsområdena. Myndigheterna ska i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att få information på sitt eget språk.

Detta är skäl att ta i beaktande bland annat när det informeras om ärenden som gäller de teckenspråkiga. I teckenspråkslagen eller dess motiveringar finns det inte närmare anvisningar om vad detta betyder i praktiken, t.ex. beträffande myndigheternas webbkommunikation.

Det är viktigt att diskutera och få information om de teckenspråkigas behov av information. Man vill få fram vilka innehåll som är viktiga för döva/teckenspråkiga. (Oikeusministeriön demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö /Justitieministeriets enhet för demokrati, språk och grundläggande rättigheter, Ylitarkastaja/Överinspektör Maria Soininen, föreläsning om Teckenspråkslagen och myndigheters information, 9.10.2015)

Det är mycket viktigt att finlandssvenska döva själva får kunskap och blir medvetna om sina rättigheter. Föreningen har en viktig uppgift att fylla här tillsammans med Finlands Dövas Förbund.

Finlandssvenska teckenspråkigas kulturella identitet är en kombination av flera kulturer. De är en del av den finska dövgemenskapen och delar dess värden och seder, men samtidigt är de också finlandssvenskar. Därför använder de svenska som andraspråk i stället för finska och har tillägnat sig de finlandssvenska värderingarna och sederna. De här faktorerna bildar tillsammans finlandssvenska dövas kultur, vilket på många sätt avspeglar sig i deras språk. (Handledning "Hur ser en bra teckenspråkig översättning ut?", Språknämnden för finländska teckenspråk vid Insti-

tutet för de inhemska språken 2015.)

5.1.3. Det offentliga ansvaret – Kommunallag (410/2015)

Något som stärker möjligheterna för döva och påverkningmöjligheter till kommun/stad är den uppdaterade kommunlagen som starkt poängterar att det ligger ett ansvar på kommunen att höra invånarna och bereda dem möjlighet att få information samt delta i hörande/diskussionstillfällen. Ännu har inte ordet teckenspråk använts i samband med kommunlagen men döva själva måste kunna påpeka sina rättigheter att få information/delta på lika villkor.

Det har tillkommit nya delar i kommunallagen, ett av dem är § 29 – Kommunikation. "Kommunen ska informera kommuninvånarna, de som utnyttjar kommunens tjänster, organisationer och andra sammanslutningar om kommunens verksamhet. Kommunen ska ge tillräcklig information om de tjänster som kommunen ordnar, kommunens ekonomi, ärenden som bereds i kommunen, planer som gäller ärendena och behandlingen av ärendena, beslut som fattats och beslutens effekter. Kommunen ska informera om hur man kan delta i och påverka beredningen av besluten. .... I kommunikationen ska det användas ett klart och begripligt språk och olika invånargrupperns behov ska beaktas."

5.2 Teckenspråkigas behov – övervakning och utveckling

Man bör ställa sig frågan: – vem har ansvaret för att tillgodose teckenspråkigas rättigheter? Och hur mycket vet döva om att de har rättigheter? Det är ganska svagt ställt med kunskaperna anser både Dövas förbund anställda som har kontakt med föreningarnas styrelser och de anställda som arbetar med intressebevakning i Dövas förbund.

Hur kan dövföreningen själva påverka i sin hemkommun/i sitt område? Den kunskapen har många efterfrågat, det kom fram i diskussioner att man har ganska lite direkta kontakter med stad/kommun. Hur beslutsprocessen fungerar i kommunen är inte en självklar kunskap, man behöver få handledning i t ex förslag och uppföljning av förslag till olika åtgärder.

5.2.1 Uppföljningsorgan hos myndigheterna

Det är positivt att man i Justitieministeriet har en arbetsgrupp för teckenspråksfrågor med representanter från olika ministerier samt från Dövas förbund och Finlandssvenska teckenspråkiga. Arbetsgruppen har följt med beredningen av teckenspråkslagen och är nu övervakare av arbetet med lagen, speciellt ifråga om åtgärder för det finlandssvenska teckenspråket vilket är högprioriterat på grund av dess hotade ställning.

Inom riksdagen bildades ett teckenspråksnätverk som arbetade med uppföljning av ärenden för teckenspråkiga, t ex tolkning och lagberedning. Teckenspråksnätverkets

första ordförande är Mikaela Nylander (Sfp). Hon fick ett erkännande, Teckensspråkspris, av både Finlands Dövas förbund (2015) och Finlandssvenska teckenspråkiga (2014) för sitt arbete med teckenspråksnätverket.

5.2.2 Dövas förbund språkpolitikprogram och intressebevakning

Finlands Dövas Förbund har tagit fram och arbetat efter ett språkpolitiskt program för de finländska teckenspråken år 2010-2015. I skrivande stund arbetar man på ett nytt program för 2016-2020. Det språkpolitiska programmet är ett viktigt verktyg i uppföljning och intressebevakningsarbetet. Även föreningar kan konkret hänvisa till detta program i sitt påverkansarbete, t ex till sidan 25: "Enligt förvaltningslagen är myndigheter skyldiga att ordna tolkning och översättning för sina kunder så att de förstår de ärenden som behandlas av myndigheterna. I förvaltningslagen stadgas att det för teckenspråkiga ska arrangeras tolkning och översättning till teckenspråk (om de teckenspråkiga inte förstår det språk – finska eller svenska – som används vid myndigheten)."

5.2.3 Digital utveckling – informations samhällets tillgänglighet

År 2014 publicerade Kommunikationsministeriet "Tillgänglighetsindikatorer för kommunikationstjänster" (Publikation 36/2014), som visar på hur man kan analysera tillgängligheten hos bland annat webbtjänster. Kommunikationsministeriet fortsätter på sitt arbete om "Ett tillgängligt informations samhälle" med en arbetsgrupp som nu tar fram mer konkreta handlingsåtgärder för tiden 2016-2020. Man vill även utveckla ett bättre samarbets klimat mellan de olika ministerierna – ett horisontellt samarbete som kan arbeta konkret med tillgänglighetsfrågor. Kommunikationsministeriets arbetsgrupp för tillgängligt informations samhälle har varit på studiebesök i Sverige och Norge, man vill lära sig mer och se på god praxis. Systemen är litet olika. (Epostkommunikation, februari 2015, Mikael Åkermarck - Kommunikationsministeriet)

5.3 Konkreta insatser – utveckla tillgänglighet

Tillgänglighet är en mänsklig rättighet och en del av socialt hållbar utveckling. FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning är godkänd, antagen och ratificerad i många länder, och även av EU. I Finland har processen inom lagstiftning och myndigheter tagit lång tid men man är nu med stor sannolikhet nära målet och kan genomföra den sista fasen under nästa år, 2016. Det innebär att Finland sedan kan granskas om och huruvida man lyckas genomföra denna konvention i praktiken.

5.3.1 Praxis och granskning av genomförande

För granskningen och bevakningen av tillämpningen av konventionen finns en särskild kommitté (Committee on the rights of persons with disabilities) som gett ut en så kallad "allmän kommentar om tillgänglighet" där konven-

tionsstaterna vägleds i hur de ska arbeta med tillgänglighetsfrågor. Kommittén menar bland annat att tillgänglighet är en väsentlig del av en socialt hållbar utveckling.

Genom artikel 4 åtar sig konventionsstaterna att främja "universell utformning" när nya normer och riktlinjer utvecklas, och att vidta åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till internet samt annan informations- och kommunikationsteknik på lika villkor som alla andra.

I artikel 5 beskrivs det yttersta ansvaret att vidta skäliga åtgärder för tillgänglighet för att avskaffa diskriminering.

I artikel 9 som är konventionens särskilda artikel om tillgänglighet, lyfts internet och informations- och kommunikationsteknik fram. Grunden är att konventionsstaterna ska identifiera och avlägsna alla hinder för tillgänglighet samt utveckla och följa upp miniminormer för tillgänglighet. I artikel 21 om yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information, lyfts tillgänglighet fram som en förutsättning och krav för format, teknik och internet.

Tillgänglighet på webben är en fråga som EU värderar högt. I den digitala agendan för Europa finns bland annat ett förslag till EU-direktiv för att göra offentliga webbplatser tillgängliga. Och även EU har anslutit sig till Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

För döva personer i Finland kan det vara intressant att man poängterar tillgänglighet väldigt tydligt på EU-nivå, och att teckenspråk är en naturlig del av tillgänglighetsarbetet. Detta kan påverka myndigheter och kommuner starkt i Finland, om dövas organisationer hänvisar till EU-praxis och direktiv.

EU – direktiv påverkar också Finland. I den digitala agendan för Europa finns bland annat ett förslag till EU-direktiv för att göra offentliga webbplatser tillgängliga. Och även EU har anslutit sig till Konventionen om rättigheter

för personer med funktionsnedsättning. Nyligen publicerades förslaget till direktiv om tillgänglighet för varor och tjänster inom EU – 2.12.2015. Europeiska Handikappforumet kommenterade förslaget; "The European Accessibility Act has great potential to bring a positive change. The Act, which takes the form of a Directive, will have a major influence on the accessibility of goods and services for persons with disabilities in the EU." (<http://www.socialplatform.org/news/european-disability-forum-the-european-accessibility-act-is-finally-published-2/>, hämtad 20.12.2015)

5.3.2. Nätverk och påverkansarbete

Tredje sektorns organisationer är kunniga och aktiva påverkare i det finländska samhället. Finlandssvenska teckenspråkiga och projekt Accola har varit aktiva deltagare i nätverk och grupper som diskuterar rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. En av dem är Intresenätverket som stöder det Juridiska Ombudet vid SAMS (Samarbetsförbundet för finlandssvenska funktionshinderorganisationer). Det Juridiska Ombudet (två anställda jurister) deltar i olika forum för funktionshinderfrågor som VAMPO och i beredningsgrupper för lagarbete. De finlandssvenska organisationerna kan kontaktas från ministerier med begäran om utlåtande i olika frågor, Juridiska Ombudet är då en sammankallande/koordinerande resurs. Genom deltagande i möten och diskussioner samt egna kommentarer till utlåtanden har Finlandssvenska teckenspråkiga lyft fram teckenspråkigas behov och perspektiv i olika områden.

Under projekt Accolas verksamhetsperiod har projektledare varit i nära kontakt med fler aktörer för konkret utveckling av tillgänglighet. Det har ordnats olika nätverksaktiviteter också utanför den ursprungliga Design-for-All-nätverket som startade 2002 och som Finlands Dövas Förbund såväl som Finlandssvenska teckenspråkiga föreningen varit delaktiga i. Design-for-All nätverkets huvudansvar låg hos Institutet för hälsa och välfärd (THL) fram till år 2013-2014, och därefter har Avaava tillsammans med Invalidförbundets Tillgänglighetscenter (ESKE) tagit över huvudmannaskapet. Alla tre organisationerna driver både informations- och påverkansarbete om funktionshinder och tillgänglighet. Det har varit intressant att ta del av deras arbete genom webbinformation och seminarier. Några axplock från seminarierna som projektledare har deltagit i har förmedlats vidare på teckenspråk genom projektets månadsvideon i Teckeneko.fi.

De seminarier som särskilt betonat tillgänglighet har ägt rum i oktober 2014 (VANE arrangör), april 2015 (FUNKA Tillgänglighetsdagar) samt december 2015 (AVAAVA - DfA Suomi). På dessa seminarier har man lyft fram olika åtgärder, granskningsverktyg och samarbetsmodeller för att utveckling och förverkligande av tillgänglighet. Digitalisering av tjänster och information ställer också krav på att de är tillgängliga, eller att man planerar för tillgänglighet - och åtgärdar sådant som inte fungerar.

Det är väldigt nyttigt och givande att ta del av olika organisationers och länders erfarenheter av tillgänglighetsarbete.

En stark övervakande funktion och en gemensam policy som gäller för alla myndigheters verksamhet har varit effektiv i både Norge och Sverige. Funktionshinderorganisationernas gemensamma paraplyorganisation i Sverige - HSO - har nyligen startat ett projekt som skall övervaka och följa upp implementeringen av FN-konventionen och därmed också en hel del tillgänglighetsarbete. Det arbete som den statliga Myndigheten för Delaktighet gör med granskning och uppföljning av kommunernas tillgänglighetsarbete är intressant och säkert en möjlig inspiration till något liknande i Finland.

5.3.3 Offentliga myndigheters ansvar - skapa delaktighet i demokratin?

Det har gått framåt med små steg, medvetenheten om teckenspråk och att service på teckenspråk inte är en extra finess utan en nödvändig del i processen för att inkludera teckenspråkiga personer i samhället. Under processen med denna slutrapport kom denna text upp i nyhetsflödet. Jag vill dela med mig av de kloka tankarna som berör teckenspråkigas rättigheter och myndigheters ansvar. VATES verksamhetsledare Jaana Pakarinen skriver i sin blogg:

"Viittomakielilaki on ollut voimassa toukokuun alusta. Perustuslaissa turvataan viittomakielisten kielelliset oikeudet, mutta uudella erillislailla vahvistettiin viittomakielisten oikeuksien huomioimista ja kehittämistä eri hallinnonaloilla. Lain tarkoituksena on, että viranomaiset huomioivat viittomakieltä käyttävät säädösvalmistelussa ja käytännön ratkaisutoiminnassa aiempaa paremmin sekä edistävät viittomakieltä käyttävien mahdollisuuksia käyttää ja saada tietoa omalla kielellään. Lakia hyväksyessään eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa ja eri hallinnonaloilla. Onko hallitus varmasti pitänyt huolen siitä, että talousarviovalmistelun kulukurin yhteydessä on otettu huomioon viittomakielisten kielelliset oikeudet mm. työvoimahallinnon palvelujen digitalisoinnin laajentamisen yhteydessä?" (16.12.2015, <http://www.vates.fi/blogi/muistutus-viittomakielilaista.html>)

Institutet för hälsa och välfärd (THL) har en arbetsgrupp för funktionshinderfrågor, som särskilt har ett uppdrag att bevaka och följa upp funktionshinderpolitiken och dess genomförande i Finland. På THL egna webbsidor finns "Handboken för handikappservice" som har ett mångsidigt och rikt innehåll för den som vill veta mer om olika funktionshinder, om rättigheter och hurdan service man skall och bör erbjuda. Här definieras bland annat kommunikation och rätt till kommunikation: <https://www.thl.fi/fi/web/handbok-for-handikappservice/vammais-palvelujen-kasikirja/pa-svenska/startsidan/stod-till-ett-sjalvstandigt-liv/kommunikation> (uppdaterad 28.5.2015) Speciellt vill jag citera detta:

"Kommunikation skapar förutsättningar för utbyte av information och inläring. Med tanke på uppväxten och

Kaisa Alanne,
Dövas förbund utvecklingsdirektör.
Föreläsning om intressebevakning av CRPD
på kurs om Diskriminering, mars 2015.

utvecklingen som människa är den mest centrala området av funktionsförmågan. Avsaknaden av kommunikation leder till isolering och påverkar märkbart utslagning: studier, sysselsättning, skötseln av egna ärenden och al-lehanda deltagande kan äventyras, till och med uteslutas. Tolkningstjänst betyder möjlighet till likabehandling.” --
- ”Enligt artikel 21 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ingår det i personers rätt att utöva yttrande- och åsiktsfrihet dennes rätt att i sin offentliga växelverkan använda sig av teckenspråken, punktskrift, förstorande och alternativ kommunikation och alla andra tillgängliga medel, former och format för kommunikation som personer med funktionsnedsättning själva valt.”

Jag vill här påpeka att teckenspråket är ett språk – och en teckenspråkig miljö och teckenspråkig information är det bästa sättet att försäkra sig om att en person som använder/behöver teckenspråk skall tillgodogöra sig kunskap och socialt utbyte fullt ut. Enbart en tolkningstjänst fullgör inte det allmännas (myndigheterna) skyldigheter och är inte svar på de alla vardagliga behov som en döv person har.

5.3.4 Revitalisering av finlandssvenskt teckenspråk – akut behov

Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga har en långsiktig plan för revitalisering av det finlandssvenska teckenspråket. Språkplanen är viktig, som verktyg och som riktlinje för arbetet i olika samhällsområden för den teckenspråkiga minoriteten. Revitalisering är angelägen eftersom språket i sig är hotat, och fick plats på UNESCOs lista över hotade världsarv år 2014. Här vill jag lyfta fram ett par utdrag från Språkplanens (version 6.0, 2015) mål - eftersom de också visar hurdan allvarlig situation det finlandssvenska teckenspråket har.

● Långsiktigt mål:

Att hindra det finlandssvenska teckenspråket från att försvinna genom att revitalisera och främja språket och stödja språkbrukarnas språkliga och kulturella identitet och medvetenhet. Avsikten är att få ett ökat antal språk-användningsdomäner samt att öka de nya språk-användarnas antal.

● Mål på kort sikt – Om 5 år (2020):

1. Är de finlandssvenska teckenspråkigas språkliga själv-medvetenhet stark. Språkbrukarna är språkligt och kulturellt medvetna om och kan motivera sina språkval, när de tecknar finlandssvenskt teckenspråk (fiv. tsp.) och när finskt teckenspråk (fi. tsp.). Språkbrukarna är medvetna om förhållandet mellan tecknade och talade/skrivna språk och motiverade att upprätthålla sitt eget teckenspråk. ....

7. Är användningen av finlandssvenskt teckenspråk mer utbredd (till nya domäner) och möjligheten att använda språket har ökat. Information på myndigheters webbplatser finns tillgänglig på fiv. tsp. i allt högre grad.

8. Finns material och läromedel i fiv. tsp. att tillgå (på nätet) – t.ex. material som kan användas som läromedel i språkundervisning och sagor för barn.

9. Känner myndigheterna till det finlandssvenska teckenspråkets existens och teckenspråkigas språkliga rättigheter. Även den finska teckenspråksgemenskapen är medveten och vill främja finlandssvenska teckenspråkigas rättigheter.

6 PROJEKT RESULTAT OCH EFFEKTER

I detta kapitel belyses de resultat som gjorts i projektet och hurdana effekter de ger.

6.1 Projektresultat

Här sammanfattas de positiva och de negativa resultat som projektet gett. Materialet grundar sig på utvärderingar och jämförelse av projektets utfall med de uppställda målen.

6.1.1 Positiva resultat

Projekt Accola har haft många kontakter med myndigheter, kommuner och organisationer, med information och även konkret exempel på teckenspråkig information. Kontakterna och uppföljningarna av dem samt informationen som delgivits bland annat i webbsidan VisualAccess har lett till en ökad kännedom om teckenspråken i Finland.

Med en god koordinering och samarbete har projektledaren lyckats genomföra många olika åtgärder under projektiden, och man har även lyckats hålla en god ekonomi med ett litet tillskott (överskott) genom ytterligare bidrag från andra fonder utöver RAY.

Samarbetet med framförallt Finlands Dövas Förbund intressebevakningsenhet har utvecklats och fördjupats bland annat genom den nya svenska koordinerande tjänsten hos Dövas förbund som hjälper föreningen att hitta rätt och se hurdan gemensamt arbete som lyckas bäst. Det har sparat tid och arbete för båda parter med denna koordinator. Såväl förening som förbund driver både intressebevakning och politiskt arbete men kan med en klok fördelning uppnå mer effektivitet och bättre resultat för alla teckenspråkiga i Finland. Den allmänna medvetenheten om och respekten för de båda inhemska teckenspråken har ökat stort både inom de teckenspråkiga organisationerna som inom myndigheternas verksamheter (ministernivå).

Intresset är stort hos myndigheter och kommuner att lära sig mer om tillgänglighet för olika målgrupper/kunder och om hur man inkluderar planering av tillgänglighet i förnyande eller förändringsarbete för nättjänster och webbinformation. Projekt Accola har väckt nyfikenhet hos flera kommuner, man har dock avvaktat med att vidta konkreta åtgärder men arbete för tillgänglighet och för teckenspråk finns med på "arbetslistan".

6.1.2 Negativa resultat

Kartläggningen till kommuners informatörer har inte fått så stor respons från kommuner. En bristande kommunikation mellan projekt Accola och informatör på Kommunförbundet har påverkat tidpunkt och utskick av enkät via Webropol-tjänst. Den information som samlades in kan

högst ge en fingervisning om den kunskap om tillgänglighet och teckenspråk samt det informationsarbete som bedrivs i kommunerna.

De planerade utbildningstillfällen som projektet ställt upp för myndigheter och kommuner kunde inte genomföras fullt ut med större grupper och program då projektresurserna i form av personal var begränsat och tidsspannet något kort för förberedelser. En alternativ form var besök till olika orter och vid ett tillfälle lyckades grannkommunerna samordna ett gemensamt möte till den centrala orten.

6.1.3 Delmål resultat:

Arbetet med Projekt Accolas delmål har genomförts med tillfredsställande resultat.

a) Kommuninformation på teckenspråk - ingen större ökning har skett, men utvecklingsarbete har inletts på bra sätt t ex i Åbo stad. De städer som producerat teckenspråkig information 2013 är desamma som år 2015 - Vasa, Jyväskylä. Helsingfors stad har tillkommit med egen regelbunden produktion under år 2014. Helsingforsregionens material på teckenspråk har utökats med finlandssvenskt teckenspråk (fler filmklipp) under år 2013-2014.

b) Handboken om tillgängligt internet på teckenspråk har utökats och bearbetats till en mer lättanvänd och tvåspråkig webbsida. Materialet har varit bra och aktuellt men en långsiktig övervakning av innehållet måste lösas mellan Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. och Finlands Dövas förbund, vilka är de som närmast har intresse av att VisualAccess är i skick och fungerar som verktyg till kommunernas och myndigheternas informatörer.

c) Teckenspråksinformation produktion på Teckeneko har genomförts med ökad regelbundenhet under 2014-2015. Informationen på teckenspråk är mycket viktig för i synnerhet medlemmar i föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. och andra döva. Den nuvarande samarbetsparten för Teckeneko, Moxio Ab, behöver lokal och stöd för att upprätthålla server och material för webbtv. Den är därmed beroende av de yttre möjligheter som föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. kan bistå med. I skrivande stund är det en öppen fråga hurdan det närmaste året kan bli för föreningen, och hur man klarar av att fortsätta med regelbunden teckenspråkig information.

6.2 Projektets effekter

Projektets effekter har värderats genom utvärderingsarbete och uppföljningssamtal med personer som varit i kontakt med projektet vid utbildningstillfällen, besök samt projektpartners intervjuer.

6.2.1 Kortsiktiga effekter – Stärkande av teckenspråkigas ställning

Projektet har lyft fram teckenspråk som språk och en del i tillgänglighetsarbetet för kommunerna och myndigheterna.

Teckenspråken i Finland har etablerats som ett minoritetsspråk, både det finska och det finlandssvenska teckenspråket. Informationen om detta har spridits även genom projekt Accolas material t ex webbsidan VisualAccess, och på de möten och seminarium som Accola projektet genomfört.

Dövas rättighet till information på teckenspråk är en fråga som också nämnts i andra sammanhang, t ex vid allmänna val, arbetsmarknadsservice och beslutsfattande i kommunen.

6.2.2 Långsiktiga effekter - medvetande om dialog behov

Projektet har visat på behov av mer samhällskunskap och de egna rättigheterna som medborgare. Beslutsprocesser i kommunen och hurdana de medborgerliga möjligheterna till påverkan är något som flera döva har dålig kännedom om. Nya informationskanaler som Din Åsikt och Demokrati.fi är inte tillgängligt – inte användbart på teckenspråk (ännu). Att ge initiativ och ha kontakt med lokalpolitiker är inte en vardaglig sak för ens "talande" personer, och hindren för teckenspråkiga är stora. Kännedomen om funktionshinder- och tillgänglighetspolitik och dess praktiska konsekvenser för teckenspråkiga är inte tillräckligt förankrad hos döva. De behöver mer kompetens och kunskap för att konkret göra påverkansarbete i sin näromgivning, i sin förenings verksamhetsområde och på hemorten. En yttlig kännedom om internet möjligheter och att diskrimineringslag samt teckenspråkslag nyligen förändrats räcker inte för att kunna argumentera för rätt till teckenspråkig information om kommunens service då man inte vet var och vem man skall vända sig till.

Dövföreningar och enskilda döva har i diskussionsträffar nämnt att man försöker bjuda in lokalpolitiker men man har ingen regelbunden kontakt eller medverkan i kommunens arbete och planeringsprocesser. De vill arbeta för teckenspråkiga och åstadkomma verksamhet som stöder döva på teckenspråk, men behöver få förståelse för detta behov hos kommunen. Det behövs en fungerande dialog, kanske hindren främst beror på okunskap om varandra -från båda sidor. Både dövföreningar och kommunrepresentanter som varit i kontakt med Accola projektet har

påmint och själva insett att man behöver öka kontakt och utveckla samarbete med varandra för att åstadkomma bättre tillgänglighet och teckenspråkig service för döva.

Från kommuner som varit i direkt kontakt med Accola projektet har klara besked kommit att man inleder och genomför tillgänglighetsarbete som också inkluderar teckenspråkigt material för kommunens information. De mest tydliga ifråga om detta är Åbo och Uleåborg stad.

6.2.3 Praxis arbete med teckenspråkig information

Den praxis om teckenspråk och arbete med utveckling och produktion tillsammans med dövas förening samt dövas förbunds personal på orten har påtalats under projekt Accolas workshops och besök till olika kommuner. Det uppstod en avvaktande hållning då många av deltagarna låtit förstå att de känner sig främmande inför dialog och diskussion om teckenspråkigt material med döva personer. Dövföreningar har inte haft tanke på att fråga eller visa intresse för deltagande i arbete med kommunen - de vet inte att möjlighet finns, vilket betyder att kommunen måste ta ett första steg och ta kontakt med dövas representanter/lokala organisationer. Mångfaldstänkande ingår också i processen med tillgänglighetsarbete, vilket kan vara bra att beakta. Man behöver tillägna sig nya perspektiv och få kunskap om andra behov som inte alltid är självklara.

Det finns behov av en handledning om hur teckenspråkiga och kommunens personal kan mötas och föra dialog för att underlätta processen.

6.3 Uppföljning – handledning och stöd för teckenspråkigas rättigheter

Projekt Accola har under projekttiden mött många olika personer och märkt att det finns ett gemensamt behov av konkret handledning kring arbete med teckenspråkiga tjänster och teckenspråkig information som utnyttjar de möjligheter som finns inom digitala tekniker. Kompetenser och kunskap finns men de måste kanaliseras rätt till de olika målgrupperna. Koordineringsuppgiften bör finnas både hos myndigheterna och hos funktionshinderorganisationerna, gärna i ett gemensamt forum. Här nedan beskrivs två uppföljningsåtgärder som skulle ta både kunskaper och kompetens till en högre nivå, främst för den teckenspråkiga minoriteten finlandssvenska döva.

“Teckenspråkig information är en nyckel till samhället för döva, till delaktighet och påverkansmöjligheter.”

6.3.1Handledning för döva

Eftersom man måste vara konkret och arbeta på ett väldigt personligt, nära plan med döva deltagare, måste en del åtgärder beaktas och lärdomar från Accola projektet noteras. En god framtida uppföljning för Accola skulle lämpligtvis fokusera så att man för döva personer utvecklar mer datakunskap och medvetenhet om de möjligheter och rättigheter som teckenspråkiga har med följande åtgärder:

- 1) utveckla personlig handledning, stöd, datautbildning och övning för i synnerhet äldre teckenspråkiga personer.
- 2) Fortsatt arbete med intressebevakning för finlandssvenska teckenspråkiga,
- 3) praktisk övning – dialogiskt arbete med medlemmar (workshops, att konkret diskutera tillgänglighet och rättighet samt information i samhälle på teckenspråk).
- 4) Ett konkret medvetandegörande på alla plan för teckenspråkiga som medborgare med rättigheter.

Den handledning om stöd för teckenspråkigas rättigheter som har efterlysts både bland döva, dövföreningar och anställda på Dövas förbund skulle bland annat bearbeta och innefatta följande punkter:

- 1 – kunskap om egna rättigheter behövs – konkreta exempel i vardagen för döva
- 2 – kunskap om beslutsprocesser och påverkanskanaler/påverkans verktyg i kommunen
- 3 – samarbete möjligheter i påverkansarbetet och uppföljningen
- 4 – materialet måste vara på de båda inhemska teckenspråken

Handledningen kan gärna utformas så att man får diskussionsmaterial för grupper och kurser, med exempel på såväl lokalt som regionalt påverkansarbete.

6.3.2 Projekt Dandelion – Lejontand

Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. har skissat och tagit fram en plan för ett stärkande av de finlandssvenska döva och deras identitet som behöver stöd både inom gruppen som utanför denna. Den utspridda minoriteten i Svenskfinland behöver få ett starkare stödsystem som också är medvetet om finlandssvenskt teckenspråk och kan ingå i ett kamratstöd för finlandssvenska döva.

Projektet Dandelion – Lejontand har fokus på kunskap om eget språk, egna rötter samt lärande om rättigheter i samhället och hur man följer upp dem. Projektet har också planerat arbete med konkret uppföljning, kartläggning av webbsidor med teckenspråk. De egna resurserna inom den finlandssvenska teckenspråkiga gruppen måste stärkas. Därför måste de teckenspråkiga själva kunna följa upp planer och åtgärder i samhället, på lokalnivå, samt kunna påtala sina egna behov till rätt instanser/personer. Dövas grupp och teckenspråket måste bli mer synliga och en självklar minoritet i samhället som alla känner till.

En viktig långsiktig målsättning för projektet är också att utveckla och trygga informationstillgången på (finlandssvenskt) teckenspråk för den offentliga servicen. På ett nationellt plan måste man åstadkomma en samarbetsmodell och effektiv produktion som också inkluderar finlandssvenskt teckenspråk.

7 SLUTORD

Att uppnå en medvetenhet om de teckenspråkigas rättigheter är en långsiktig process, vilket det här treåriga projektet har arbetat aktivt med. Fokus har varit på att öka kunskap och kännedom om teckenspråk samt hur teckenspråkiga skall inkluderas också i den service och informationsproduktion som görs hos kommuner, myndigheter och organisationer inom den offentliga sektorn.

Det har varit viktigt att diskutera på teckenspråk med döva i olika orter, och visa exempel för dem rent konkret hur man hittar redan befintlig information som finns på teckenspråk i olika webbsidor och jämföra dessa webbsidor med varandra.

Många döva har en vag aning om dessa webbsidor men använder inte dem aktivt, och i många fall är det svårt att minnas sökvägarna till dessa teckenspråkiga webbsidor. Kunskapen om att det finns teckenspråkig webbinformation behöver spridas, men också en aktiv medvetenhet om hur man använder internet, sökningar, och kan ge önskemål om information tillgång på teckenspråk.

Under projektets verksamhetstid har skett spännande och positiva förändringar för teckenspråkiga, i synnerhet för finlandssvenska teckenspråkiga.

Teckenspråkslagen, Diskrimineringslagen och Kommunlagen har alla förnyats och dessa trätt i kraft under det senaste året. Förändringarna har betytt än mer och större krav på det offentliga, myndigheter och kommuner, att tillse tillgängligheten till service och information fungerar för alla.

Språkets framtid – minoritet i en minoritet

Föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga har genomfört en kartläggning över de finlandssvenska döva under 2014-2015 med PeM Maria Andersson-Koski. Den gav nya siffror och fakta kring finlandssvenskt teckenspråk och den hotade situation som språkanvändarna står inför. Allmänt samhällsstöd, språkidentitet och gemenskap för finlandssvenska teckenspråkiga personer är försvinnande litet redan nu. En passiv diskriminering av språket från samhällets sida är det som sker – men lagförändringarna, framför allt Teckenspråkslagen, ger nytt hopp att bekämpa detta överhängande utrotningshot.

Föreningen vill satsa på en större synlighet och kämpar tillsammans med Finlands Dövas Förbund för att bevara ett av de små språken som bevisligen existerat i Finland ända sedan 1850-talet.

Med en långsiktig och envis informationskampanj och aktivt deltagande i samhällsdebatten samt i olika nätverk kan föreningen hålla lågan vid liv, den låga som heter gemensamma kultur- och språkrötter hos de finlandssvenska teckenspråkiga!

Föreningens medlemmar och deras vänner behöver få en positiv upplevelse och dela med sig av erfarenheter för att stärka den gemensamma energin som uppstår ur kamratskapet i gruppen. Framtiden hänger på att andra utanför gruppen också deltar i den finlandssvenska teckenspråkiga världen och får del av språk och kultur-gemenskapen. Det finns de som inte känner till det finlandssvenska teckenspråket, och det finns andra som skulle vilja få del av språket och kulturen men har svårt att komma över tröskeln.

Föreningen har sina utmaningar, att öka kretsen men också att stärka de existerande medlemmarnas självkännedom och självkänsla som personer med rätt till teckenspråkig service på sitt eget modersmål!

Lena Weiman

ACCOLA 2013-2015 -projektledare

Text: LENA WENMAN   *Grafik:* OSKARI SALOMAA   *Layout:* TEEMU LIPASTI